

Svensk Vindenergis yttrande till Ren energi inom EU - Ett genomförande av fem rättsakter (Ei R2020:02)

Sammanfattning

Svensk Vindenergi tackar för möjligheten att lämna synpunkter på Energimarknadsinspektionens (Ei) rapport med förslag för genomförande av EU-lagstiftning på elmarknadsområdet samt genomförande av delar av det omarbetade förnybartdirektivet.

För att nå de energi- och klimatmål som bestämts inom EU och nationellt krävs en omvälvande omställning. Vindkraft kommer att ha en betydande roll, eftersom den idag är det billigaste sättet att tillföra ny elproduktion och möjliggör elektrifiering av andra sektorer.

I Sverige kommer vindkraften leverera ca 30% av elanvändningen redan år 2023, vilket motsvarar en dubbling inom tre år. För att nå målet om ett 100% förnybart elsystem senast 2040 behöver den svenska vindkraftsproduktionen enligt Energimyndigheten öka från dagens cirka 20 TWh till 100 TWh. Då beräknas vindkraften svara för motsvarande 50% av den el som används.

Omställningen ställer nya krav på elnät och elsystem, vilka måste moderniseras och anpassas till en högre andel förnybar elproduktion och nya förbrukningsmönster. Överföringskapacitet i elnäten behöver höjas och marknader för stödtjänster utvecklas så att vindkraften kan bidra till ökad leveranssäkerhet i det nya elsystemet. Alltsammans kräver effektiva och möjliggörande regelverk.

Energimarknadsinspektionen (Ei) rapport är mycket omfattande och Svensk Vindenergi väljer därför att lämna kommentarer på utvalda delar. Nedan följer en summering av våra viktigaste synpunkter:

Övergripande:

- Svensk Vindenergi välkomnar implementeringen av direktivet med syfte att införa gemensamma regler inom EU för att skapa integrerade, konkurrensutsatta, konsumentorienterade, flexibla, rättvisa och transparenta elmarknader i unionen. Vi välkomnar även förordningens införande med syfte att uppnå ökad effektivitet, en större andel förnybara energikällor, försörjningstrygghet, flexibilitet, hållbarhet, utfasning av fossila bränslen och ökad innovation. Vi vill samtidigt lyfta att den svenska ellagen kan behöva justeras för att spegla syftet med direktivet och förordningen, så att ellagen bidrar till att uppnå unionens klimatmål och öka andelen förnybara energikällor.
- EU:s mål för andel förnybar energi har höjts med tolv procentenheter, från 20 % år 2020 till 32 % år 2030, men för att nå åtagandet i Parisavtalet och Sveriges klimatmål i linje med klimatlagen, krävs att man tar höjd med omställningsambitioner och förändringstakt.
- I regeringsuppdraget ingår inte förnybarhetsdirektivets artikel 16, vilket är olyckligt då det är avgörande för genomförandet av Ren Energi-paketet. Artikelns förslag till organisering av tillståndsprocessen enligt "en kontaktpunkt" pekar på vikten av att hela tillståndshanteringen samt att tillämpningen av lagar effektiviseras och förenklas. Det är av stor vikt att tillståndsförfarandet för elanslutning samt eventuella förstärkningar i nätet omfattas av

artikeln i enlighet med artikel 16, punkt 1 och tidsgränsen enligt punkt 4 (max. 2 år för miljötillstånd och nätkoncession tillsammans).

- Det bör inte överföras mer ansvar än nödigt till tillsynsmyndigheten (Ei). För smidig omställning av elmarknad och elnät, är det viktigt att detaljkunskap om konsekvenser från aktörer tas tillvara och förstärks med transparent informationsutbyte och kontinuerlig dialog. Det är också en fråga om resurser: Mer ansvar till tillsynsmyndigheten riskerar att skapa längre handläggningstider.
- Genomförandet av RenEnergi-paketet och Sveriges omställningsmål kräver genomgripande förändringar, vilket förutsätter direktiv och resurser till de departement och enheter som involveras i beredning.

Tillståndsförfarande ny kapacitet

- För att uppfylla direktivets krav är det nödvändigt att en bedömning av hur ny kapacitet bidrar till förnybar energi och utsläppsminskning sker vid tillståndsprövning av elföretag enligt miljöbalken. Lämpligen införlivas denna översyn i Klimaträttsutredningens¹ pågående genomlysning av miljöbalken.

Tillträde till nät vid nätkapacitetsbrist:

- Som Ei påpekar, har kapacitetsbrist fått ökad aktualitet i Sverige och det är därför av vikt att åtgärda de utmaningar som föreligger. Vi föreslår att nätbolaget vid ett nekande av tillstånd, förutom att uppge *vilka åtgärder som skulle krävas för att möjliggöra anslutning*, också ska uppskatta:
  - Hur mycket en förstärkning uppskattas kosta kunden.
  - Vad som behöver förstärkas.
  - Hur lång tid det uppskattas ta.
  - Det borde också finnas riktlinjer för hur lång tid nätbolaget har på sig att svara kunden.
- Mot bakgrund av det rådande läget hos tillsynsmyndigheten idag, med bl.a. långa handläggningstider, ser vi att mer strikta regleringar för ledtider från ansökan till beslut och en tydligare anvisning om teknisk kompetens infogas i relevanta regleringsbrev och instruktioner från regeringen till myndigheten, om fler uppgifter än idag ska läggas på myndigheten.
- Regeringen bör även tillsätta en utredning kring hur ledtiderna för utbyggnad av stamnätet kan kortas ned, inbegripet Svenska kraftnäts (SVK:s) interna processtider.
- Alla kunder eller funktioner som bidrar till omställningen av energisystemet bör ha samma förutsättningar som laddinfrastruktur, till exempel anslutning av förnybar energi och större industrianslutningar. Annars subventioneras laddpunkter av nätets övriga kunder, vilket strider mot ellagens krav på objektiva och rättvisa nättariffer.
- Om de nya reglerna för att frikoppla koncession från nätbolag som föreslagits i Nätkoncessionsutredningen går igenom, bör anslutningsplikten och kravet att kunna svara på nya anslutningsförfrågningar inte omfatta icke-koncessionspliktiga nät.

Stödtjänster:

- Det är positivt att begrepp som stödtjänster, och särskilt stödtjänster som är icke-frekvensrelaterade, tas upp i ellagen och att dessa förväntas upphandlas på en marknad med ett motiverat behov från användaren av tjänsten.
- Modern vindkraft har stor kapacitet att bidra till ett stabilare elsystem genom både spännings- och frekvensreglering: Reaktiv effekt, syntetisk svängmassa, frekvensprodukter som FFR, mFRR, FCR. För det behövs tydliga tekniska krav, ökad transparens och

---

¹ <https://www.sou.gov.se/utredningar/?owner=miljodepartementet&selection=pagaende>

informationsutbyte mellan aktörer, incitamentsstrukturer och balans- och reglerkraftmarknader som utgår från det moderna energisystemet med nya funktioner och tjänster och är anpassad till en stor andel vindkraft.

- SVK bör utveckla stödtjänster i dialog med vindkraftbranschen för att tillvarata vindkraftens fulla potential att stabilisera elnäten.
- Det är lämpligt och troligtvis samhällsekonomiskt fördelaktigt om nätbolagen i första hand nyttjar produktionsanläggningars resurser för icke-frekvensrelaterade stödtjänster såsom spänningsreglering, istället för t.ex. inköp av kraftelektronik för samma ändamål. Detta behöver dock göras på ett transparent och konsekvent vis. Den lämpligaste metoden för erhållande av tjänster är oftast att införa en marknad för tjänsten.
- Digitaliseringen kan underlätta för anläggningar att lägga automatiserade bud beroende på vad som är mest ekonomiskt rationellt i driftögonblicket, varför det är viktigt att upphandlingskraven anpassas efter utvecklingen inom IT.

Flexibilitetstjänster:

- Ei bör reglera nättariffer så att de styr mot ökad efterfrågefleksibilitet på användarsidan, se över intäktsregleringen så att incitamenten för nätbolagen att investera i tjänster från bland annat energilager ökar, samt utvärdera de marginaler i systemet som havsbaserad vindkraft och utveckling av vindkraftstekniken kan bidra till.
- Efterfrågefleksibilitet är en viktig lösning för effekttillräcklighet och möjlighet att balansera framtidens elsystem, men flexibilitetstjänster ska utvecklas som *komplement* till framsynt nätutbyggnad. Det behöver därför finnas incitament för att bygga in överkapacitet i nät för framtida behov för att minska förlustkostnader och fördela kostnaden rättvist mellan befintliga, nya och framtida kunder.

Nätutvecklingsplaner:

- Det underliggande skälet till nätutvecklingsplaner är gott. Transparens och förbättrad möjlighet till förutsägbarhet är nödvändiga för utveckling av förnybar elproduktion och elnät och i förlängningen effektiv omställning.
- Bara om planerna följs, har de ett värde. Förslag på insatser för att öka genomförbarheten av planerna är bl.a. undantag för mindre nätägare, givna ramar för planerna, samråd med intressenter, transparens i anslutningsprocesser och kostnadssättning samt att underlätta tillståndsprocessen för nätutbyggnad enligt det reviderade förnybartdirektivet (max. 2 år för miljötillstånd och nätkoncession tillsammans).
- Regeringen bör tillsätta en utredning kring hur ledtiderna för utbyggnad av stamnätet kan kortas ned, inbegripet SVK:s interna processtider
- Regelverket bör innehålla en funktion som säkerställer att planens innehåll utförs på utsatt tid.
- Det måste finnas incitament för framsynt nätutveckling och -utbyggnad som går i takt med det långsiktiga målet för direktivet. Det bör därför ingå i SVK:s instruktion att planera och bygga ut stamnätet i god tid så att elnäten är redo att ta emot en utbyggnad om minst 60 TWh vindkraft till 2030 och 100 TWh vindkraft till 2040.

Nätkoncessionsutredningen och IKN:

- Det är bra att Ei konstaterar att: *IKN där överföring sker för egen räkning kan enligt Ei behållas helt i sin nuvarande form då sådana nät inte alls berörs av bestämmelsen om slutna distributionssystem i direktivet.*
- Det är viktigt att IKN-lagstiftningen för de delar som avser överföring för egen räkning skyndsamt förtydligas avseende vilka typer av nät som utgör IKN.
- Då en översyn av IKN-lagstiftningen ska göras, bör man ta fasta på Nätkoncessionsutredningens förslag:

- Möjligheten att bygga nät utan koncession inom ett produktionsnät
- Möjligheten att bygga regionnät med stöd av områdeskoncession för regionnät
- Bättre möjligheter att ändra och justera en befintlig koncession
- Utöver dessa punkter bör även anslutningsledningen vara koncessionsbefriad om den har som enda funktion att ansluta ny förnybar elproduktion.
- I den svenska ellagen krävs koncession för linje för att anlägga en direktledning vilket innebär att samma krav ställs på en direktledning som ett distributionssystem. För att uppfylla kraven i direktivet behöver den svenska lagstiftningen anpassas så att det blir möjligt för producenter att leverera direkt till sina kunder genom direktledning. Vi menar även att det behövs en skyndsam vidare utredning av hur direktivets krav gällande direktledningar ska införlivas i ellagen.

Koncession för utlandsförbindelser:

- Sammanlänkade regioner kommer att öka leveranstryggheten då energisystemet ställs om i EU och energiproduktion byggs till havs. Länder med goda möjligheter till förnybar produktion kommer, utöver att ha en balanserad funktion, behöva bli nettoexportörer av ansevärd energimängd till mer energifattiga områden. En väl genomförd omställning är beroende av effektiva utlandsförbindelser. Detta rimmar väl med direktivets syfte, artikel 1, om samarbete *för att åstadkomma en fullständigt sammanlänkad inre marknad för el*.
- För att öka konkurrensen, hastigheten och kostnadseffektiviteten i utbyggnaden behöver fler aktörer få möjligheten att både äga och driva transmissionsledningar mellan länder.
- Det anges i rapporten (s. 387) att: "Ei anser att det är lämpligt att det även fortsättningsvis är SVK som i huvudsak svarar för utlandsförbindelser i Sverige." Det saknas en motivering till detta ställningstagande. Vi anser det mer ändamålsenligt att öppna systemet för fler aktörer, som kan bidra med marknadslogiska investeringar och erfarenhet.
- Vi föreslår att begränsningen att ledningen endast ska ha en liten betydelse för den samlade överföringen av el till och från utlandet tas bort som villkor för privata aktörer att erhålla nätkoncession för utlandsförbindelser, men vi framhåller vikten av att de bestämmelser som en privat aktör ska uppfylla för att erhålla nätkoncession ska vara tydliga.
- Sverige och länderna runt Östersjön bör underlätta införandet av hybridlösningar (dvs. gränsöverskridande nätinfrastruktur som ansluter havsbaserad vindkraft längs vägen) då sådana lösningar i regel innebär samhällsekonomiska fördelar framför konventionella lösningar. Här finns det ett behov av att förtydliga en mängd regulatoriska aspekter, något som Ei bör få i uppdrag av regeringen att undersöka.

Tillträde till nät vid hantering av överbelastning:

- Det är bra att konstaterade överbelastningar i nätet ska åtgärdas inom 4 år efter antagen plan (6.5.2 artikel 15, Handlingsplaner). Dock är det viktigt att detta resulterar i nya nät, som förordningen poängterar snarare än höjda straffavgifter för att använda näten under höglasttid i syfte att styra undan topplaster. Det svenska koncessionssystemet bör därför anpassas så att nätförändringar kan genomföras snabbare.

Principer för kapacitetstilldelning och hantering av överbelastning:

- Att marknadsaktörer ska få kompensation för inskränkning av tilldelad kapacitet bör också omfatta produktionskunder.
- För att ansluta vindkraft till havs på ett kostnadseffektivt sätt bör anslutningsplikt ha högre prioritet än handel på utlandslänkar och/eller andra handelslänkar mellan olika elområden. Utlandsförbindelser borde tvingas att ansluta vindkraft till havs och att handla med den effekt som vindkraftsparken levererar in till länken.

Avgifter för tillträde till näten, användning och förstärkning av näten:

- Nätägarna bör bygga kostnadseffektiva nät som minimerar de totala nätkostnaderna för kunderna långsiktigt. Detta omfattar mer nät än idag vilket innebär initialt högre byggkostnader, men mindre förlustkostnader. Sammantaget över tid leder detta till lägre totala kostnader för kunderna, högre tillförlitlighet, snabbare anslutningsprocess och högre samhällsnytta.
- Det bör införas en begränsning i hur mycket prisindikationen får avvika från slutgiltigt pris för anslutningen. Vi menar att 30–35% överskridande är rimligt, indexuppräknat.
- Det bör införas en begränsning i hur mycket anslutningsavgiften får avvika från offererat pris för anslutningen, där 20–25% överskridande torde vara rimligt.
- Tariffen bör inte ge några styrsignaler om var kunder ska anslutas (genom till exempel geografisk differentiering) eftersom alla produktionsslag är bundna till geografiska förutsättningar för sin lokalisering.
- En övergång av kostnad från effektdelen av tariffen till energidelen av tariffen vore positiv då det bättre speglar kostnaden för kundernas utnyttjande av nätets användande.
- Om producenter bidrar med nytta, till exempel med kompensering av reaktiv effekt utöver nollutbyte, bör de få betalt för detta via tariffen.
- Tariffen borde (liksom hos de regionala nätbolagen) innehålla en återbetalningsdel av eventuell anslutningsavgift under begränsad period, till exempel 25–30 år.

Utformning kapacitetsmekanismer:

- Ei bör säkerställa att Sverige kan få ett särskilt undantag i lagen för tillfälliga kapacitetsmekanismer, då dessa kan förväntas vara kvar i systemet längre än de 10 år som förordningen uttrycker som maxgräns.

Innehåll

3.4.6. Tillståndsförfarande ny kapacitet.....	7
5.3 Tillträde till nät – nekad anslutning på grund av bristande kapacitet i elnätet (artikel 6.2).....	7
5.18 Stödtjänster (artikel 31.7) och 5.19 Anskaffande.....	8
5.22 Incitament för flexibilitetstjänster (artikel 32.1).....	9
5.23 Anskaffande av flexibilitetstjänster i distributionssystem (artikel 32.2).....	10
5.24 Nätutvecklingsplaner för systemansvariga för distributionssystem (artikel 32.2 - 32.5)	10
5.27.7 Nätkoncessionsutredningens betänkande.....	13
5.27.10 Genomförandet av artikeln om slutna distributionssystem (IKN) och 3.4.5. Direktledningar (artikel 7)	14
4. Förnybarhetsdirektivet artikel 16.....	15
5.30.4 Koncession för utlandsförbindelser	15
6.3.1 Syfte med elmarknadsförordningen (artikel 1).....	17
6.5 Tillträde till nät och hantering av överbelastning (kapitel III)	17
6.5.3 Allmänna principer om kapacitetstilldelning och hantering av överbelastning (artikel 16).....	17
6.5.5 Avgifter för tillträde till näten, användning och förstärkning av näten (artikel 18).....	18
6.6.2 Allmänna principer för utformning av kapacitetsmekanismer (artikel 21).....	19

Detaljerade synpunkter:

3.4.6. Tillståndsförfarande ny kapacitet (artikel 8)

Ei konstaterar att det saknas ett särskilt tillståndsförfarande för produktionsanläggningar i Sverige och att regeringen tidigare har bedömt att kraven i artikel 8 uppfylls genom krav på tillstånd för produktionsanläggningar i PBL och miljöbalken m.m. Ei bedömer att inga särskilda åtgärder behövs.

Enligt artikel 8 punkt 2 ska kriterierna för tillstånd bl.a. ta hänsyn till produktionskapacitetens bidrag till uppnåendet av unionens övergripande mål för *förnybara energikällor* till 2030 samt produktionskapacitetens *bidrag till utsläppsminskning*.

Miljöbalkens portalparagraf anger att en hållbar utveckling ska främjas, men i övrigt finns ingen tydlig reglering i miljöbalken eller annan svensk lagstiftning av hur verksamhetens bidrag till förnybar produktionskapacitet eller utsläppsminskning ska bedömas vid ansökan om tillstånd. Tvärtom visar en granskning att Mark- och miljööverdomstolen (MÖD) inte har nämnt vindkraftens klimatnytta i ett enda domskäl i sina 51 relevanta vindkraftsdomar sedan 2016. Inte heller regeringen har specifikt nämnt klimatnyttan i de vindkraftsbeslut som granskats.²

För att uppfylla direktivets krav på detta område är det nödvändigt att en bedömning av produktionskapacitetens bidrag till förnybar energi och utsläppsminskning sker vid tillståndsprövning av elföretag enligt miljöbalken. Lämpligen införlivas denna översyn i Klimatrettsutredningens³ pågående genomlysning av miljöbalken.

5.3 Tillträde till nät – nekad anslutning på grund av bristande kapacitet i elnätet (artikel 6.2)

Som Ei påpekar, har kapacitetsbrist fått ökad aktualitet i Sverige och har sin orsak i att planering och utbyggnad av elnäten inte har gått hand i hand med utbyggnaden av förnybar elproduktion. Det är av största vikt att åtgärda de utmaningar som föreligger akut, men det finns även behov av en bättre långsiktig planering av infrastruktur som kan möta de energi- och klimatpolitiska målen.

Kapacitetsbrist bör inte utgöra ett giltigt skäl att neka anslutning, Anslutningsplikten bör vara absolut med förbehåll att stora anslutningar inte passar att ansluta på låga spänningsnivåer och tvärt om.

Det är bra att det i ellagen införs en bestämmelse om *skyldighet för elnätsföretagen att redogöra för vilka åtgärder som skulle krävas för att möjliggöra anslutning* i enlighet med artikel 6. För att det ska bli funktionellt, behövs dock komplettering.

Om en anslutning inte kan anslutas till befintlig nätinфраstruktur utan nätförstärkningar, bör nätbolagen ge kunden en uppskattning av:

1. Hur mycket en förstärkning uppskattas kosta kunden (centralt nät som kommer andra kunder till nytta ska räknas bort).
2. Vad som behöver förstärkas.
3. Hur lång tid det uppskattas ta.

---

² Vindkraftens klimatnytta i miljöprövningen, Westander Klimat och energi, 2020-03-30.

³ <https://www.sou.gov.se/utredningar/?owner=miljodepartementet&selection=pagaende>

Det borde också finnas en tidsgräns för hur lång tid nätbolaget har på sig att svara kunden. Idag är ledtiderna långa och SVK tar idag, i fråga om anslutningsprocessen av större anslutningar, ofta längre än ett år på sig att svara. Det är inte förenligt med syftet med elmarknadsdirektivet- och förordningen.

Mot bakgrund av ökad kapacitetsbrist i Sverige bör självklart alla kunder eller funktioner som bidrar till omställningen av energisystemet har samma förutsättningar som laddinfrastruktur, till exempel anslutning av förnybar energi och större industrianslutningar.

Det är bra att Ei eller annan myndighet fortsatt kan pröva tvister angående anslutningsnekande, avgifter och tider. Det behöver säkerställas att Ei eller annan myndighet har relevant aktuell kompetens och resurser.

Om de nya reglerna för att frikoppla koncession från nätbolag som föreslagits i Nätkoncessionsutredningen går igenom, bör anslutningsplikten och kravet att kunna svara på nya anslutningsförfrågningar inte omfatta icke koncessionspliktiga nät.

5.18 Stödtjänster (artikel 31.7) och 5.19 Anskaffande

Modern vindkraft har stor kapacitet att bidra till ett stabilare elsystem genom både spännings- och frekvensreglering: Reaktiv effekt, syntetisk svängmassa, frekvensprodukter som FFR, mFRR, FCR. För det behövs tydliga tekniska krav, ökad transparens och informationsutbyte mellan aktörer, incitamentsstrukturer och balans- och reglerkraftmarknader som utgår från det moderna energisystemet med nya funktioner och tjänster och är anpassad till en stor andel vindkraft.

Även digitaliseringen kan underlätta för anläggningar att lägga automatiserade bud beroende på vad som är mest ekonomiskt rationellt i driftögonblicket, varför det är viktigt att upphandlingskrav anpassas efter utvecklingen inom IT.

Det är positivt att begrepp som stödtjänster, och särskilt stödtjänster som är icke-frekvensrelaterade, tas upp i ellagen och att dessa förväntas upphandlas på en marknad med ett motiverat behov från användaren av tjänsten. Icke-frekvensrelaterade stödtjänster är idag något som systemansvarig för distributionssystem (nätägare) generellt fordrar och ställer allt högre krav på för drift av sina nät. Särskilt när det gäller reaktiv effekt.

Reaktiv effekt är en sådan tjänst där avtalen som ingås idag är helt ensidiga, där nätägare typiskt kräver ett nollutbyte av reaktiv effekt någonstans i nätägarens nät som villkor för anslutningen. Nätägare kan även kräva att produktionsanläggningen ska kunna leverera reaktiv effekt till nätägarens nät enligt gränsvärden i RfG, oavsett om resursen sedan nyttjas eller inte, vilket kan bli en omotiverad kostnad om vindkraftverket behöver en anpassning för att kunna göra detta. Kravens ställs ofta med motiveringen att de måste vara icke-diskriminerande. För producenten innebär dessa krav hårdare belastning på huvudkomponenter i produktionsanläggningen, särskilt när regleringen sker långt in i nätägarens nät. Dessa krav finns inte på uttagskunder. Producenten bidrar därmed med reglering av den reaktiva effekten, helt utan ersättning trots att det leder till utökade kostnader och intäktsbortfall

Det ska noteras att tjänsten sällan används mer än till att just hålla noll utbyte någonstans i nätet, där tjänsten sedd över hela landet får ses som bidragande till nätdriften vid olika tidpunkter. Det är därför oklart hur stort behov som egentligen finns av dessa tjänster, men vi bedömer att en marknad kommer göra det tydligt. Behovet att reaktiv effekt kan vara olika stort i olika delar av nätet samtidigt som alla delar av nätet påverkar varandra. Nätägares krav på reaktiv effekt leder ofta till överdimensionerade interna nät eller komplettering med hårdvara, på producentens bekostnad. En

marknad för reaktiv effekt kräver att tariffer för över- eller underutnyttjande av reaktiv effekt måste sättas mot det på marknaden angivna börsvärdet snarare än noll, som är praxis idag.

En ytterligare stödtjänst som idag används av nätägare utan ersättning till användaren är rätten till att sänka utmatad effekt från en produktionsanläggning. Även detta görs av nätägare från driftcentral. Motivering för detta är att det är en åtgärd som nyttjas istället för att helt koppla bort anläggningen vid störningar i nätet, inklusive det maskade regionnätet. Nätägare har troligen goda intentioner med kravställningen, men dessa krav ställs uteslutande på nya anläggningar och ensidigt från nätägare perspektiv. Det finns oftast ingenting i avtalen som reglerar hur dessa regleringar ska fördelas mellan olika producenter eller kundgrupper över tid på ett rättvist sätt, eller hur ersättning ska utgå vid felaktigt användande av funktionen. Metoden är ensidig och saknar transparens.

Det är lämpligt och rationellt att nyttja produktionsanläggningar för icke-frekvensrelaterade stödtjänster. Detta behöver dock göras på ett transparent och konsekvent vis. Den lämpligaste metoden för erhållande av tjänster är oftast att införa en marknad för tjänsten.

Förslaget verkar enligt vår tolkning lämna det öppet för nätägare att integrera anläggningar för att sköta dessa tjänster i nätet. Vi vill påpeka att sådana tjänster inte bör få bekostas av enskilda kunder i form av särskild tariff eller anslutningsavgift, då det i praktiken riskerar att skapa ett system liknande dagens fast där enskilda kunder betalar för nätägarens anläggningar för generell drift av nätet. Det är viktigt att framtida lagstiftning tar hänsyn till att nästan alla avtal som ingåtts om anslutning innehåller ensidiga avtalstexter där nätägaren har rätten att styra dessa funktioner och om en marknad instiftas, måste dessa avtalsformer ersättas.

5.22 Incitament för flexibilitetstjänster (artikel 32.1)

Vi behandlar här endast flexibilitet ur ett producentperspektiv och endast vad gäller aktiv effekt.

Inledningsvis vill vi lyfta fram att ett alltför kortsiktigt fokus på åtgärder för att hantera akuta situationer som uppstått till följd av bristfällig nätutbyggnad, riskerar att ta fokus från behovet av de mer långsiktiga lösningarna som även är de mest samhällsekonomiskt fördelaktiga över tiden.

Vad gäller *befintliga lösningar*, så finns det redan idag bilaterala avtal där efterfrågefleksibilitet används p.g.a. begränsande nät. Dessa avtal har kommit till antingen för att ledtiden för att förstärka ett maskat nät är lång, eller att nätägaren menar att den inte får förstärka sitt regionnät för egen räkning när anslutande part är en produktionsanläggning. Det har förekommit att en produktionsanläggning har fått invänta en anslutande uttagkund för att de nödvändiga förstärkningarna ska möjliggöras. Detta är en märklig diskriminering då all produktion i nätet är en konsekvens av uttag i nätet. Till detta ska läggas att tillstånd för produktionsanläggningar är tidsbegränsade. Ofta även gällande när produktionsanläggningen ska tas i drift.

Dagens lösningar kan till exempel vara att en produktionsanläggning har anslutit "på marginalen" så att nätägaren kan minska produktionen om nätet riskerar att överskrida maximal överföringskapacitet. Det har visat sig vid ingång av sådana avtal att det är av yttersta vikt för producenten att förstå hur stor omfattningen av begränsningen kan vara och kvantifiera den över en anläggnings livstid. Goda exempel på detta visar total transparens och samarbete mellan nätägare och producent i framtagande av underlag för långsiktig värdering av begränsningen. Dåliga exempel lämnar hela riskvärderingen till producenten utan insyn i nätet. Förfarandet blir mer komplicerat när fler producenter ansluter på marginalen.

Systemet är beroende av hur andra större användare i nätet förväntas bete sig, då marginalen plötsligt kan förskjutas till det sämre. Producenten har därtill ingen insyn i hur nätägaren planerar sitt

nät i framtiden. Hela den ekonomiska risken tas här av producenten, samtidigt som nätägare inte har möjlighet att kompensera producenter för förändringar hos övriga nätanvändare. Detta skulle kunna lösas med en marknad med tydliga regler för hur detta ska gå till.

Det finns ingen självklart svar på hur en *marknad* för flexibilitetstjänster ska vara utformad då ett nät berörs olika av var i nätet en aktör på marknaden befinner sig, hur nätägaren har handlat upp tjänster för reaktiva effektlöden, samt storleken på- och antalet deltagare. En sådan marknad blir troligtvis mättad. Punkten där en marknad blir mättad är mer diffus än en teknisk begränsning i ett nät och svårare att förutse. Aktörer som deltar på marknaden med framgång har dessutom incitament att motarbeta vidare nätförstärkningar. Samtidigt som efterfrågefleksibilitet ska eftersträvas, är det således lika viktigt att säkerställa att nätägare har incitament att förstärka sitt nät för framtiden. Förr eller senare kommer nätet hamna i den begränsade situation som rådde innan, om kontinuerlig positiv tillväxt antas. För att deltagare på flexibilitetsmarknaden ska säkerställa en avkastning för eventuella investeringar behöver nätägarens utbyggnadsplaner vara transparenta och bindande. Till detta ska läggas de långa ledtider som idag gäller för nätförstärkningar och risken att reglermyndigheten och nätbolaget inte har samma uppfattning av behovet av utbyggnad.

Sammanfattningsvis; flexibilitetsmarknader är en bra metod för att i ett system med långa ledtider för förstärkningar ge produktionsanläggningar möjlighet att ansluta till nätet innan de förstärkningar som idag är nödvändiga är utförda. Det skulle även kunna minska risken med en nätförstärkning baserat på antaganden om framtida nätanvändning och ge en viktig marginal mellan miljö tillstånd för produktionsanläggningar och nät.

Flexibilitetsmarknader frikopplade från nätförstärkningar riskerar att skapa otydliga incitament för hur och när nätförstärkningar ska utföras och därmed skapa stagnation i utvecklingen av nya produktionsanläggningar och effektbrist mellan regioner eller nätområden. Oavsett hur en marknad utformas för ett område och hur stort området är, så bör marknadens volym begränsas för att inte försvåra beslut om nätförstärkningar. En marknad bör ses som en övergångslösning och knyts till en tydlig och transparent nätförstärkningsplan baserad både på antaganden om framtida uttag och inmatning, så att marknadsaktörerna kan värdera sin investering på sikt och inte blir beroende av den för sin lönsamhet.

På region- och nationell nivå skulle detta effektiviseras ytterligare om koncessioner kunde sökas och beviljas på medellång till lång sikt och avropas när något kriterium är uppfyllt. Detta skulle till exempel vara att en marknad uppnått en viss volym.

5.23 Anskaffande av flexibilitetstjänster i distributionssystem (artikel 32.2)

Det är av yttersta vikt att de bestämmelser som införs är anpassade för att nästan all ny elproduktion är förnybar och därmed intermittent i sin leveransprofil. Det medför begränsningar i hur den kan nyttjas, men med rätt upphandlingsmodell av stödtjänster är framför allt vindkraftsproducerade tjänster ekonomiskt och tekniskt fördelaktiga. Nya bestämmelser måste således direkt föreskriva anpassning för detta från nätoperatören/stödtjänstupphandlaren.

5.24 Nätutvecklingsplaner för systemansvariga för distributionssystem (artikel 32.2 - 32.5)

Direktivet anger att nätutvecklingsplanen ska synliggöra planerade investeringar med särskild tonvikt på den huvudsakliga distributionsinfrastruktur som krävs för att ansluta ny produktionskapacitet och ny last.

Det underliggande skälet till nätutvecklingsplaner är gott. Transparens och förbättrad möjlighet till förutsägbarhet är nödvändiga för utveckling av förnybar elproduktion och flexibilitet och i förlängningen effektiv omställning av elsystemet.

Sveriges elnät står inför en omfattande förnyelse då det tidigare systemet är uppbyggt för andra produktionslag och förbrukningsmönster. Utifrån de förutsättningar och förväntningar som har funnits efter avregleringen, har det betraktats som god förvaltning att inte bygga in överkapacitet i nätet. Efterhand har tillståndprocesserna blivit mer omfattande med miljöbalken och långa handläggningstider för nät har ytterligare försvårat kontinuerlig förnyelse. Därför står vi nu, med siktet inställt på 2040, inför en tröskel av nyinvesteringar, vars kostnader måste fördelas. I dag är fler systemansvariga involverade vid nationell nätutbyggnad och därtill kommer nya behov; dagens energi- och klimatomställning som kräver ytterligare elektrifiering. Det ställer stora krav på planering och nya regleringar.

Systemansvariga för distributionssystem har olika förutsättningar. Större aktörer har större påverkan och därmed större ansvar för omställning. Drivkrafterna skiljer sig också. En regional nätägare har i praktiken monopolställning. Det måste finnas incitament för framsynt nätutveckling och -utbyggnad som går i takt med det långsiktiga målet för direktivet.

Krav på planerna så att nätutbyggnaden inte hindrar omställningstakten:

- Det är bra att nätutvecklingsplanerna ska lägga tonvikt vid att kunna ansluta ny produktionskapacitet enligt direktivet. Energimyndigheten planerar för 100 TWh vindkraft 2040.
- Regelverket behöver säkerställa utvecklingsbenägenheten, att planerna kommer att resultera i den övergripande förändringstakt som krävs på nationell nivå. Ledtiderna för utbyggnad av stamnätet måste kortas ned avsevärt (från idé till drift) eftersom stamnätet är hjärtat i elsystemet som måste förstärkas för att ny produktion ska kunna komma in på nya platser i nätet. Regeringen bör därför tillsätta en utredning kring hur ledtiderna för utbyggnad av stamnätet kan kortas ned, inbegripet SVK:s interna processtider.
- Det är viktigt att nätutvecklingsplanerna tar hänsyn till att kostnadsoptimera näten för nätbolagens kunder. Detta innebär att nätbolagen måste bygga nät för att minimera kostnader för investeringskostnad och löpande kostnader sammantaget.
- Det behöver utredas huruvida nätbolag ska ges ökade incitament eller få krav på sig att bygga en överkapacitet i samband med nya ledningar, eftersom det är mer samhälls-ekonomiskt i det långa loppet. Överkapacitet kan även motiveras av förlustreducering, vilket är kollektivet till gagn.
- Likvärdiga planer över landet, sett till ambition, omfattning och struktur, skulle vara effektivt. En grov modell (mall) för de första planerna skulle kunna gynna likvärdiga planer.
- Nät som endast är till för inmatningskunder och som redan från början är optimerade för den verksamhet som bedrivs, som icke-koncessionspliktiga nät, bör undantas från bestämmelsen.
- Förenklad form av nätutvecklingsplan för små aktörer t.ex. för företag som har radiella ledningar som ansluter enstaka eller få anläggningar, är rimligt. Den som ansvarar bara för en mindre del av distributionssystem kan antas ha mindre resurser och ha mindre påverkan på systemet som helhet. Rätt resurser, t.ex. uppdaterad kompetens, måste finnas hos SVK och Ei för att nätplanering ska bli genomförd i tid.

Bara om planen följs, har den ett värde:

- Regelverket bör innehålla en funktion som säkerställer att planens innehåll utförs på utsatt tid. För vindkraftsproducenter är tidsaspekten avgörande. Om planerad nätkapacitet inte kommer på plats i tid som planerat, kan tillstånd och investering gå om intet.

- Regionala utvecklingsplaner måste bidra till det nationella 2040-målet och samordnas med SVK:s nätutvecklingsplan. SVK behöver få tydligt 2040-mål med etappmål 2030. Utgångspunkten bör vara att i god tid planera och bygga ut stamnätet så att elnäten är redo att kunna ta emot en utbyggnad om minst 60 TWh vindkraft till 2030 och 100 TWh till 2040.

Insatser för att öka genomförbarheten:

- Samråd med intressenter inför framtagandet av planen är en förutsättning för att planen ska bli genomförbar inom utlovad tid. En förutbestämd struktur och omfattning för samråd med intressenter kan bidra till genomförbarheten.
- Att aktuella intressenter har inflytande över planens utformning blir avgörande (att det inte blir ett formellt samråd utan inflytande).
- Transparens i anslutningsprocesser och kostnadsättning är centrala för förutsägbarhet och genomförbarhet. Detta kan lämpligen ingå i samrådet.
- Underlätta tillståndsprocessen för nätutbyggnad. Det reviderade förnybartdirektivet ska implementeras. Om man följer visionen i Ren energipaketet, bör man reducera handläggningstiderna till maximalt 2 år för miljö tillstånd och nätkoncession tillsammans.

Utvecklade synpunkter

Dagens situation med långa ledtider för att bygga nytt nät och höga anslutningsavgifter för de aktörer som vill ansluta till elnätet gagnar varken inmatningskunder eller uttagskunder som vill ställa om från miljövänliga alternativ till eldrivna processer. Det skadar också Sveriges konkurrenskraft.

Ovanstående har lett till stora problem med nätkapacitetsbegränsningar för uttagskunder i Stockholm, Uppsala, Mälardalen, Gotland och Malmö. Dessutom finns den omvända problematiken för inmatningskunder i norra Sverige, på Gotland och även inom stora områden i södra Sverige samt längs kusterna för anslutning av havsbaserad vindkraft.

Långa ledtider och höga anslutningsavgifter är inte heller bra för befintliga kunder som redan finns anslutna till i elnäten eftersom kapacitetsbegränsade nät alltid har höga nätförluster och kostnader relaterade till dessa. Därför är det över tid totalt sett billigare att bygga ut nätet.

Det är nätägarnas ansvar att bygga elnät. Monopol och regleringar finns för att säkerställa att nätkunder får ett kostnadseffektivt och tillförlitligt elnät så att kunderna kan använda det på ett effektivt sätt för att bedriva- eller utveckla sin verksamhet. Nätägarna, från SVK och nedåt, har inte levt upp till befintliga förväntningar. Inte heller Ei eftersom tillståndsprocessen för att bygga elnät och förhandsprövningen av icke koncessionspliktiga nät kan förbättras till att bli mer kostnadseffektivt och tillförlitligt.

Därför borde det införas i regleringen *incitament för nätägarna* att nät ska möjliggöra dessa värden för kunden, samt förutbestämda konsekvenser om kraven inte efterföljs eller att planerna inte genomförs. Detta bör även gälla Ei där myndigheten borde kunna fråntas rättigheter att till exempel bedöma koncessionsansökningar eller utfärda föreskrifter om tillståndsprocesserna inte kan bedrivas effektivt. I Förnybartdirektivet finns en maximal tid för koncessions- och tillståndsprocess om 2 år. Den behöver speglas i nätutvecklingsplaner och reglering.

Det är viktigt att nätutvecklingsplanerna lägger extra vikt vid att ledig kapacitet måste finnas i näten eftersom utbyggnadstakten av näten är mycket långsam. Idag förekommer det att nya kunder får vänta tiotals år på en ny anslutning och betala hundratals miljoner för förstärkningsåtgärder i överliggande nät om man råkar vara den sista part som får näten att bli överbelastade. Det är inte en rimlig fördelning av kostnad och hämmar den utveckling som elmarknadsdirektivet syftar till.

Det är också viktigt att nätutvecklingsplanerna tar hänsyn till att kostnadsoptimera näten för nätbolagens kunder. Detta innebär att nätbolagen måste bygga nät för att minimera kostnader för investeringskostnad och löpande kostnader sammantaget för att kunderna ska få så låg total kostnad som möjligt. Det gör att det är mycket billigare att bygga nät med extra kapacitet från början, så att kostnaderna för nätförluster minskas för alla kunder.

Då nätförlustkostnaden är kollektiv, ska anslutningskostnader och förstärkningskostnader som syftar till att minska nätförlusterna och samtidigt skapa utrymme för nya framtida kunder inte helt belasta nya kunder eftersom fler har nytta av sådana åtgärder än en eventuellt nyanslutande part.

Att nätutvecklingsplaner blir offentliga är bra, dock bör man tänka över säkerhetsaspekten med att offentliggöra nätstrukturer och nätuppbyggnad.

Regionnätbolag som endast är till för att ansluta enstaka inmatningskunder med tillhörande uttagsabonnemang och som redan från början är optimerade för den verksamhet som bedrivs, bör undantas från bestämmelsen att ta fram nätutvecklingsplan.

Lokalnätbolag har områdeskoncession som innebär att de snabbare kan reagera på förändringar i sina nät. Detta borde minska behovet av långsiktiga nätutvecklingsplaner. Att ta fram en nätutvecklingsplan medför en kostnad som i slutänden belastar konsumenten. Möjligen kan dessa aktörer omfattas i begränsad utsträckning.

Stamnätsägarna däremot, har stor påverkan på kapaciteten i näten och på kostnaderna för förluster. SVK har idag långtidsplaner som publiceras, dock är dessa helt utan formell samrådsprocess med kunderna och planerade insatser förskjuts i tid.

Det finns idag i energibranschen flera olika konstellationer av informella samrådsprocesser eller kontinuerlig dialog mellan aktörer, bl.a. SVK:s planeringsråd, som bidrar till framsynt planering på det sätt som nätutvecklingsplan och samråd skulle kunna göra. Men eftersom de inte är formella processer, kan man inte ställa krav på processen och de är inte heller transparenta och omfattar inte alla aktörer. Dessa informella samrådsprocesser har uppstått där man sett ett behov mellan aktörer och i stället för att skapa helt nya strukturer för samråd och nätutvecklingsplaner, kan man ta fasta på element ur dessa gällande inriktning, omfattning, periodicitet, deltagare etc.

5.27.7 Nätkoncessionsutredningens betänkande

Det finns flera förslag i den omfattande Nätkoncessionsutredningen som man bör ta fasta på för att underlätta för energiomställningen i linje med RenEnergi-paketets syfte och att nå EU:s klimatmål i tid. De tre viktigaste är:

Möjligheten att bygga nät utan koncession inom ett produktionsnät:

Denna åtgärd skulle innebära en stor förenkling och minskad osäkerhet för företag som utvecklar vindkraft och annan förnybar elproduktion. Här är det mycket viktigt att regeringen ser generöst på reglerna för IKN och tydliggör dem för Ei om intentionerna i utredningen ska kunna få verklig effekt. Svensk Vindenergi anser även att överföringsledningarna, vars enda syfte är att ansluta en vindkraftspark till nätet, bör betraktas som en del av ett produktionsnät. Dessa ska därför kunna byggas utan koncession.

Möjligheten att bygga regionnätledningarna med stöd av områdeskoncession för regionnät:

Denna åtgärd bör möjliggöra snabbare anslutning av förnybar elproduktion samtidigt som det blir särskilt viktigt att säkerställa att inte försvåra för andra nätbolag som även fortsättningsvis ska kunna

bygga nät inom området. För att förslaget inte ska bli tandlöst, bör områdeskoncessionen kunna användas till och med en spänningsnivå på 130 kV.

Bättre möjligheter att ändra och justera en befintlig koncession:

Genom en ökad flexibilitet att ändra befintliga koncessioner ökar förutsättningarna för en snabbare nätutbyggnad och möjligheten att använda den senaste tekniken vid utbyggnad av förnybar elproduktion.

Utvecklade resonemang återfinns i Svensk Vindenergis remissvar till Nätkoncessionsutredningens betänkande⁴.

5.27.10 Genomförandet av artikeln om slutna distributionssystem (IKN) och 3.4.5. Direktledningar (artikel 7)

Det interna nätet i en vindkraftspark (parknät) anläggs, används och bekostas endast av ägarna till vindkraftverken. Ett parknät utgör således ett typexempel på ett nät där överföring endast sker för egen räkning, vilket enligt Ei:s bedömning inte berörs av bestämmelserna om slutna distributionssystem och där nuvarande IKN-lagstiftning därför kan behållas i sin nuvarande form. Detta är mycket positivt eftersom det är av yttersta vikt att det inte ställs oproportionerliga krav på ägarna, såsom skyldighet att ansluta andra kunder, vid behov bygga ut nätet och redovisa metoder för beräkning av tariffer.

Däremot är det viktigt att IKN-lagstiftningen för de delar som avser överföring för egen räkning skyndsamt förtydligas avseende vilka typer av nät som utgör IKN, eftersom detta idag är otydligt i IKN-förordningen och därför blir föremål för resurskrävande och tidsödande beslutsprocesser. Detta kan ske antingen genom att Ei, som föreslaget i Nätkoncessionsutredningen, ges föreskriftsrätt på området eller att kriterierna i IKN-förordningen förtydligas.

Beskrivningen av syftet med det interna nätet i en vindkraftspark stämmer betydligt bättre in på beskrivningen av direktledningar i artikel 7 i direktivet, än på beskrivningen av ett slutet distributionssystem:

Ei anser att ellagen uppfyller kraven genom reglerna om nätkoncession för linje. Men enligt den svenska ellagen får en nätkoncession ges endast om nätkoncessionshavaren från allmän synpunkt är lämplig att utöva nätverksamhet (d.v.s. systemansvarig för distributionssystemet eller överföringssystemet s.k. nätföretag). Det är således endast systemansvariga som kan erhålla koncession för linje d.v.s. erhålla tillstånd för att uppföra direktledningar. Detta leder till att producenter tvingas teckna avtal med en systemansvarig (nätföretag) för att en direktledning ska kunna uppföras, alternativt själv ikläda sig systemansvar för distributionssystem (etablera ett nätföretag).

Detta strider uppenbarligen mot direktivet som anger att en producent ska kunna leverera genom en direktledning och att kriterierna för beviljande av tillstånd för direktledningar ska vara *objektiva och icke-diskriminerande*. Därmed drabbas producenten även av *oproportionella administrativa förfaranden och kostnader*. Direktledningar är enligt direktivet uppenbarligen inte tänkt att vara en

---

⁴ <https://svenskvindenergi.org/wp-content/uploads/2019/11/Svensk-Vindenergis-synpunkter-p%C3%A5-N%C3%A4tkoncessionsutredningen-20191031.pdf>

del av distributionssystemet och ägaren till en direktledning ska inte omfattas av samma krav som gäller för systemansvariga för distributionssystemet.⁵

I den svenska ellagen krävs koncession för linje för att anlägga en direktledning vilket innebär att samma krav ställs på en direktledning som ett distributionssystem. Detta uppfyller inte kraven enligt artikel 7 i direktivet och den svenska lagstiftningen behöver anpassas så att det blir möjligt för producenter att leverera direkt till sina kunder genom en direktledning. Det finns inga regler i ellagen som stämmer in på det som i direktivet avses med direktledning. Informellt talar nätföretagen om produktionsledningar eller anslutningsledningar när det gäller ledningar som enbart ansluter produktion till eldistributionssystemet, men denna typ av ledningar finns inte reglerade i ellagen (annat än att vissa krav t.ex. avbrottskrav enbart gäller för leverans till konsument och inte för inmatning av produktion).

Lagstiftningen i andra EU-länder, t.ex. Finland, är tydligt uppbyggd så att direktledningar inte omfattas av samma krav som distributionssystem. En direktledning kan där oavsett längd eller spänningsnivå anläggas och ägas av ägaren till vindkraftsparken, men det krävs ett särskilt tillstånd. Tillståndet omfattar dock inte de krav som ställs på en systemansvarig för distributionssystemet utan syftar till att bedöma ledningens påverkan på miljön genom en miljökonsekvensbeskrivning samt ledningens tekniska beskaffenhet samt behovet av ledningen. Tillståndet ger även rätt att vid behov ansöka om expropriation. Hela processen tar normalt högst 2 år och uppfyller därmed förnybarhetsdirektivets krav på tidsram för tillståndsprocessen.

Ei förordar att de svenska IKN-reglerna ska utredas vidare. Vi anser att det även behövs en skyndsam vidare utredning av hur direktivets krav gällande direktledningar ska införlivas i ellagen.

4. Förnybarhetsdirektivet artikel 16

I regeringsuppdraget ingår inte artikel 16 i förnybarhetsdirektivet och även i remissförfrågan har det utelämnats önskemål om att erhålla synpunkter på artikel 16 vilket är olyckligt då det är avgörande för genomförandet av Ren Energi-paketet, som framgår av skäl 50.

Att artikel 16 tillämpas för anläggningar för produktion av förnybar energi samt överföring av energi är av väsentlig betydelse för en snabb omställning till ett hållbart samhälle. Anslutning av anläggningar mot ovanliggande nät samt eventuella förstärkningar i detta nät skall ingå i artikel 16 i enlighet med punkt 1.

Artikelns förslag till organisering av tillståndsprocessen enligt ”en kontaktpunkt” pekar även på vikten av att hela tillståndshanteringen samt tillämpningen av lagar effektiviseras och förenklas.

Punkt 6 i artikel 16 om uppgradering skall även tillämpas för lokal, distributions, regional samt transmissionsnät, d.v.s. uppgraderingar som möjliggör ökad effektöverföring. Ett byte av ledningar till annan dimension skall därför inte föranleda en ny omfattande tillståndsprovning. Det är av stor vikt att tillståndsförfarandet för elanslutning samt eventuella förstärkningar i nätet omfattas av artikel 16.

5.30.4 Koncession för utlandsförbindelser

---

⁵ I Nätkoncessionsutredningen fastslås att ledningar till en större industrianläggning eller från en produktionsanläggning som ägs av industrin respektive producenten enligt gällande regelverk omfattas av all reglering enligt ellagen, bland annat måste nätkoncessionen innehas av en annan juridisk person än den som producerar el. Denna ordning är både besvärlig och kostsam för de berörda företagen utan att någon nytta tillförs. Reglerna innebär även en ökad administration för nätmyndigheten. Nätkoncessionsutredningen föreslår att sådana koncessionerade ledningar som saknar externa kunder ska undantas från regleringen och lämnar ett antal förslag på hur detta ska gå till.

EU:s inre marknad står inför en omfattande förändring av energisystemet. En snabb omlokalisering av elproduktionsenheter i kombination med ökad andel förnybara energislag och ökat elbehov kommer innebära en betydande omdaning av eldistributionssystemen. Avgörande för stabiliteten i systemet kommer att vara möjligheten att via utlandsförbindelser balansera produktionsresurser mellan länder. Sammanlänkade regioner kommer att behövas för att komplettera de väderberoende energislagen så att dessa kan fungera bättre som grundbult i systemet tillsammans med energilagrar, flexibilitet och samverkande energislag som vattenkraft.

Länder med goda möjligheter till förnybar produktion kommer, utöver att ha en balanserad funktion, behöva bli nettoexportörer av ansevärd energimängder till mer energifattiga områden. Även detta förväntas medföra ett ökat behov av utlandsförbindelser mellan europeiska länder.

Havsbaserad vindkraft förväntas få en nyckelroll i den europeiska omställningen, vilket Green Deal understryker. År 2050 skulle upp mot 450 GW havsbaserad vindkraft kunna produceras och därmed leverera 30% av EU:s elbehov⁶. Man behöver vara medveten om att havsparkar i många fall är i storleksordningen 1000 MW.

På grund av sin stora produktionskapacitet och placering till havs kan dessa produktionsanläggningar lämpa sig väl för att kombineras med utlandsförbindelser (hybridprojekt), där dessa ökar nyttan av de omfattande investeringar som en havsbaserad vindkraftsanläggning innebär. Sådana lösningar innebär i regel en lägre samhällskostnad där anslutningskostnaden delvis täcker kostnaden för en ny utlandsförbindelse men även minskade ytanspråk till havs då inte lika mycket infrastruktur behöver byggas ut. Här finns det ett behov av att förtydliga en mängd regulatoriska aspekter för att realisera lösningarna något som Ei bör få i uppdrag av regeringen att undersöka.

En väl genomförd omställning är beroende av effektiva utlandsförbindelser eftersom en ansevärd del av produktionsenheterna kommer behöva vara tätt sammanlänkade med utlandsförbindelser. För att öka konkurrensen, hastigheten och kostnadseffektiviteten i utbyggnaden behöver fler aktörer få möjligheten att båda äga och driva transmissionsledningar mellan länder. Drift och byggnation av transmissionsledningar till havs har till exempel visat sig bli betydligt billigare i marknadsdriven regi, än i monopol. Det är av stor vikt att nyttja kostnadsreducerande marknadskrafter för att kunna släppa loss den innovation och effektivitet som behövs för att nå klimatmålen.

Det anges i rapporten (s. 387) att: "Ei anser att det är lämpligt att det även fortsättningsvis är SVK som i huvudsak svarar för utlandsförbindelser i Sverige." Det saknas en motivering till detta ställningstagande. Vi anser det mer ändamålsenligt att öppna upp systemet för fler aktörer, som kan bidra med marknadslogiska investeringar. Även om nuvarande reglering tillåter viss möjlighet för aktörer att driva utlandsförbindelser (förutsatt att ledningen har liten betydelse för den samlade överföringen av el till och från utlandet), finner vi att förslaget har en alltför begränsande verkan på utbyggnaden av utlandstransmission. Regleringen kan få betydande negativa konsekvenser för den förnybara energins potential i Sverige och för det europeiska energisystemets omställning. Det saknas bärande skäl till varför privat ägande och drift av utlandsförbindelser inte skulle tillåtas i större skala; att en privat aktör skulle få marknadsdominant ställning bedöms inte som troligt.

Vi föreslår att begränsningen att ledningen endast ska ha en liten betydelse för den samlade överföringen av el till och från utlandet tas bort men vi framhåller vikten av att de bestämmelser som en privat aktör ska uppfylla för att erhålla nätkoncession ska vara tydliga. Vidare anser vi att begreppet "transmissionsnätsföretag" i 2 kap. 10 § ellagen ska ersättas med "systemansvarig för överföringsystem" i stället för det förslag som anges i rapporten.

---

⁶ https://ec.europa.eu/energy/topics/renewable-energy/onshore-and-offshore-wind_en

Exempelvis har Tyskland redan idag ca 10 gånger mer vindkraft installerad per ytenhet än Sverige, samtidigt som befolkningstätheten likaså är ca 10 gånger så hög. Den förnybara elanvändningen i Tyskland behöver flerdubblas de kommande åren för att kunna möta sina energimål, vilket kommer bli mycket utmanande att uppnå utan internationellt samarbete. Internationellt samarbete betonas genomgående i Ren Energi-paketet.

Ökad produktion och export av förnybar el från Sverige ger stabil eltillgång och lägre elpriser, vilket möjliggör elektrifiering av svensk industri och lockar ny grön industri till Sverige. Dessutom har Sverige redan en god grund av industriföretag som producerar högkvalitativ teknik och kablar för överföring förutom en väletablerad förnybartsektor, attraktiva marknadsmodeller som PPA och investerare som uppskattar Sveriges långsiktiga energipolitiska ramverk.

6.3.1 Syfte med elmarknadsförordningen (artikel 1)

Syftet med elmarknadsförordningen är att:

a) lägga grunden för ett effektivt uppnående av målen för energiunionen, och särskilt klimat- och energiramen för 2030, genom att med hjälp av marknadens signaler uppnå ökad effektivitet, en större andel förnybara energikällor, försörjningstrygghet, flexibilitet, hållbarhet, utfasning av fossila bränslen och ökad innovation,”

Punkt b) omnämner många nya funktioner som möjliggör energi- och klimatomställningen, som är huvudprincipen i Ren Energi-paketet, samt principer som ”möjliggör icke-diskriminerande marknadstillträde för alla leverantörer” och ”marknadsbaserad ersättning för el som produceras från förnybara källor”.

Ei konstaterar att punkt a och b i förordningens artikel 1 och syfte är nya, men bedömer att de inte kräver någon genomförandeåtgärd. Klimatomställning är en ny inriktning på EU-nivå och som oftast ännu inte speglas i svensk lagstiftning. Även ellagen torde behöva omnämna klimatomställning då det är ett övergripande syfte i förordningen.

6.5 Tillträde till nät och hantering av överbelastning (kapitel III)

*Nuvarande elområden ska bedömas utifrån sin förmåga att skapa en tillförlitlig marknad, inbegripet en tillräckligt flexibel produktion och belastningskapacitet, som är avgörande för att undvika flaskhalsar i nätet, balansera efterfrågan och tillgång på el samt skapa **långsiktig säkerhet för investeringar i nätinфраstruktur** (Förordningen artikel 14, punkt 3).*

Det är bra att konstaterade överbelastningar i nätet ska åtgärdas inom 4 år efter antagen plan (6.5.2 artikel 15, Handlingsplaner). Dock är det viktigt att detta resulterar i nya nät, som förordningen poängterar, snarare än höjda straffavgifter för att använda näten under höglasttid i syfte att styra undan topplast. Det svenska koncessionssystemet bör därför anpassas så att nätförändringar kan genomföras snabbare.

6.5.3 Allmänna principer om kapacitetstilldelning och hantering av överbelastning (artikel 16)

Att marknadsaktörer ska få kompensation för inskränkning av tilldelad kapacitet bör också omfatta produktionskunder (punkt 2).

För att ansluta vindkraft till havs på ett kostnadseffektivt sätt, bör anslutningsplikt ha högre prioritet än handel på utlandslänkar och/eller andra handelslänkar mellan olika elområden. Dagens system

blir på många sätt diskriminerande för nätets kunder och strider mot bestämmelsen om icke-diskriminerande system och anslutningsplikten i ellagen. Utlandsförbindelser borde tvingas att ansluta vindkraft till havs och att handla med den effekt som vindkraftsparken levererar in till länken.

6.5.5 Avgifter för tillträde till näten, användning och förstärkning av näten (artikel 18)

Nätägarna bör bygga kostnadseffektiva nät som minimerar de totala nätkostnaderna för kunderna. Detta omfattar mer nät än idag, vilket initialt innebär högre byggkostnader, men mindre förlustkostnader. Sammantaget över tid leder det till lägre totala kostnader för kunderna, högre tillförlitlighet, snabbare anslutningsprocess och högre samhällsnytta.

Nät med kapacitetsbegränsningar är aldrig kostnadseffektiva. Att det har blivit mycket fokus på behov av alternativa åtgärder till nätinvesteringar, är en direkt konsekvens av bristande nätplanering i kombination med långa ledtider för nya ledningar. Nättariffer får därför aldrig styra mot kortsiktiga lösningar på bekostnad av de långsiktiga lösningarna.

Vi ser idag skenande kostnader mot indikerat pris från nätbolagen tidigt i processen, framförallt från SVK där prisindikationerna kan öka med över 100% mot prisindikationen. Det bör därför införas en begränsning i hur mycket indikationen får avvika från slutgiltigt pris för anslutningen. Vi menar att 30–35% överskridande är rimligt indexuppräknat.

Vi ser idag skenande anslutningsavgifter, framförallt från SVK där anslutningsavgiften kan öka med över 100% mot offererat i anslutningsavtalet indexuppräknat. Det bör således införas en begränsning i hur mycket anslutningsavgiften får avvika från offererat pris för anslutningen, där vi ser att 20–25% överskridande är rimligt.

Tariffen bör inte ge några styrsignaler om var kunder ska anslutas (genom till exempel geografisk differentiering) eftersom alla produktionsslag är bundna till geografiska förutsättningar för sin lokalisering. Starka lokaliseringssignaler kan snarare riskera att motverka energi- och klimatomställningen eller leda till en fördyring av densamma om inte de bästa naturresurserna kan nyttjas för elproduktion.

Vindkraft använder nätet i snitt 30 - 40% av installerad kapacitet, men på grund av att stora delar av nätkostnaden ligger på effektdelen i tariffen, betalas för 100% av installerad effekt. Idag bygger nätpåfyllnad på sammanlagring vilket betyder att alla kunder inte använder all sin kapacitet samtidigt. Näten övertecknas därmed utefter olika lastkategorier. När nätanvändande bedöms för att fördela kostnaderna av nätets användande, utgår nätägarna från maximalt utnyttjande av nätet, inte från hur mycket näten faktiskt används. Detta är starkt missgynnande för förnybar energi som är väderberoende. Att fördela kostnader på sol och vind, med samma premiss som uttagskunder eller termisk kraft, ger en skev kostnadsfördelning i relation till hur elnäten används. En övergång av kostnad från effektdelen- till energidelen av tariffen vore således positiv då det bättre speglar kostnaden för kundernas utnyttjande av nätets användande.

Om producenter bidrar med nytta, till exempel med kompensering av reaktiv effekt utöver noll-utbyte, bör de få betalt för det via tariffen. Det är fullt rimligt eftersom kompensering av reaktiv effekt sliter på utrustningen och nätägarna även använder detta för att minska sina förluster och öka kvaliteten på sin leverans (spänning). Detta kan t.ex. finansieras med de överskridandeavgifter som övriga kunder som orsakar problemen betalar till SVK.

Tariffen borde (liksom hos de regionala nätbolagen) innehålla en återbetalningsdel av eventuell anslutningsavgift under begränsad period, till exempel 25 - 30 år. Anslutningsavgiften är en säkerhet att kunden inte hoppar av anslutningen på kort sikt och betalas därför tillbaka löpande år för år tills

riskan är borta. Generellt sett gäller att centralt nät som byggs kommer alla till användning förr eller senare.

Nätkostnaden för uttags- och inmatningskunder består av rörliga och fasta kostnader för elnätet. Nätavgifterna (tillsammans med elpriset) påverkar industrins konkurrenskraft, takten på energi- och klimatomställningen och hushållens ekonomi. Det finns därför ett tydligt incitament att hålla nere nätavgifterna, eller i vart fall inte ha större avgifter än vad som faktiskt behövs. I denna ekvation utgör nätförlusterna en mycket stor del, totalt sett över livstiden, av totalkostnaden för nätet.

Eftersom förluster är icke påverkbara i regleringen, får nätägarna alltid täckning för förlusterna, vilket motverkar incitamentet att bygga ett så bra nät som möjligt för nätets kunder. Därför måste nätbolagen, inklusive SVK, ta ett ansvar gentemot sina kunder.

Det är nätägarnas ansvar att bygga kostnadseffektiva nät. Detta har inte skett i Sverige och därför har de totala nätkostnaderna blivit betydligt högre för nätets kunder än nödvändigt och områden med kapacitetsbrist har uppstått. Kunder som betalat anslutningsavgift och som genom nätägarens försummelse hamnat i kapacitetsbristområdena bör kompenseras för detta, inte genom högre avgifter, utan genom lägre. Det är kapitalkostnaden i tariffen som ska vara framåtblickande och finansiera underhåll, förstärkningar, utbyggnad och förnyelse i elnätet.

För uttagskunder utgörs kapacitetsbristområdena av Stockholmsregionen, Mälardalen, Malmö och Skåne. För inmatningskunder däremot, som ofta glöms bort, utgör begränsningarna hela norra Sverige, Gotland och större delen av södra Sverige för havsbaserad vindkraft utom vid just kärnkraftverken om dessa stänger.

Nätägarens roll i samhället bör vara som en möjliggörare för nätets kunder. Detta är särskilt viktigt då nätbolagen åtnjuter monopolställning och den fria marknaden och konkurrens åsidosatts. Det är nätägarens roll att säkra att infrastrukturen finns på plats för att möjliggöra elektrifieringen av transportsektorn och industrin.

Eftersom nätets förluster fördelas över hela kollektivet, kommer också förlustminskande åtgärder hela kollektivet till godo, inte bara för de kunder som direkt berörs av en nyanslutning eller förstärkning.

Att marknadsaktörer ska få kompensation för inskränkning av tilldelad kapacitet bör också omfatta produktionskunder.

Det pågående arbetet med nytt tariffsystem som nämns, gav en så kort period för synpunkter på utredningen före beslut, tre dagar, att det är tveksamt att synpunkter från branschen kom in och beaktades i arbetet.

6.6.2 Allmänna principer för utformning av kapacitetsmekanismer (artikel 21)

Inom en tjugoförårsperiod förväntas det mesta av kärnkraftsproduktionen i Sverige vara ersatt av förnybar elproduktion, främst i form av vindkraft. Den resterande kapaciteten av vattenkraft, värmekraft och utlandsförbindelser beräknas inte vara tillräcklig för att fullt tillgodose situationer med hög förbrukning och låg vindkraftsproduktion. Därför kommer Sverige att behöva komplettera den förnybara utbyggnaden med flexibla resurser i olika former för att upprätthålla leveranssäkerheten.

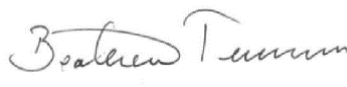
I teorin bör detta kunna skötas av marknaden, då ökad volatilitet främjar tillväxten av flexibla resurser i form av till exempel användarflexibilitet, V2G, stationära batterier eller grön vätgas. Till

dess att sådana resurser med dess tillhörande affärsmodeller är på plats, är effektreserven (som kan betraktas som en kapacitetsmekanism) en billig försäkring för att möta utmaningen kring effekt-tillräcklighet på kort och medellång sikt. Den kan med fördel utvidgas till att även bli en nordisk effektreserv.

Utifrån det anser vi att Ei bör säkerställa att Sverige kan få ett särskilt undantag i lagen för tillfälliga kapacitetsmekanismer, då dessa kan förväntas vara kvar i systemet längre än de 10 år som förordningen uttrycker som maxgräns.

Charlotte Unger Larson
VD, Svensk Vindenergi

Beatrice Teurneau
Strateg

Hanna Magnusson
Kommunikationsansvarig

Svensk Vindenergi representerar alla delar av kedjan av företag som möjliggör leverans av el från vindkraft, från markägaren till elhandlaren.